

Hvid Juleroser

Helleborus niger

Julerosen er en stedse grøn staude med grundstillede, læderagtige blade store farvede bægerblade, der kan være hvide, grønne eller violette og ofte står med 'bøjet hoved'. Den grønne juleroser 'helleborus viridis' har været dyrket ved mange landbrug, under navnet 'nyserod', fordi det stødte pulver af roden indgik i fremstillingen af 'snus'

Helleborus blomstrer først af alle forårsbebudere.

Den er omkring 30 cm høj og egner sig med sine tykke grønne blade godt som bunddække under træer, hvor den nyder godt af den vandrende skygge.

Frugterne er tørre kapsler med mange frø, der spirer villigt under de rette forhold.

Den foretrækker kalkholdig jord og kan trives under de fleste forhold.

Den er forholdvis let at dyrke og kommer troligt igen år efter år.

Man plejer sin juleroser ved nænsomt at fjerne visne blade og giver den lidt kalk, hvis den ikke vil blomstre.

Den er langsomt voksende og tuedannende, og tåler kun dårligt, at blive flyttet.

Blomsterne som regelen enkelte, men der findes også i fyldte varianter.

Hvor det hos andre planter almindeligvis er kronbladene, der reklamerer for planten, er det bægerbladene hos julerosen, der skilter med flotte farver.

Den blomstrer fra december og frem til april.

Der findes mange forskellige arter, der indbydes har let ved at krydse.

Juleroser er både hårdføre og sejlivede, man kan krydse dem selv og opnå nye variationer ved at bruge en lille pensel, som bestøver.

Julerosen tiltrækker de få insekter, der er aktive i den mørke årstid.

Blomstringstidspunktet kan derfor variere efter vintervejret.

De rigtige kronblade er talrige små krømmerhusformede gemmer, hvor pollen og nektar opbevares. Både pollen og nektar er af meget høj kvalitet.

Juleroser anbefales derfor ved bistader, så de små husdyr kan finde noget at leve af, hvis de begiver sig på vintereventyr.

Fordi juleroser er så utypiske mht blomstrings tidspunktet har de været årsag til mange slags forestillinger.

Fx fortælles det, at blomsten blev skabt af tårene fra en lille hyrdedreng, der ville med ned til barselsstalden, men manglede en gave til det nyfødte barn.

Vil man finde den vildtvoksende skal man dog lede i Alperne eller på Balkan, hvor den vokser i den lyse skovkant.

Julerosen blev indført i landet i løbet af middelalderen og især dyrket ved klostrene.

Alle arter af juleroser er temmelig giftige.

Dette har dog ikke afholdt datidens urtekyndige fra at bruge den til medicin. Beretninger om forgiftninger er derfor talrige:

Roden bagt ind i kager, slog rotter og mus ihjel. Kogt med mælk, var den en virksom fluegift.

Giften i planten består af glycosider. Giftstoffet minder om det, der findes i digitalis.

Medicinsk har julerose været brugt som et kraftigt afføringsmiddel og som brækmiddel i kampen mod indvoldsorm. Roden var ofte landmandens eneste medicin til de syge dyr og blev brugt mod farlige

husdyrsygdomme som svinepest og mund-og klovsyge.

Julerosen blev derfor dyrket på mange gårde.

Plantens gift har været brugt til 'kemisk krigsførsel' i ufredstider og vidner om, at krig var lige så beskidt en bestilling i gamle dage, som det er i dag.

Heksene vidste at bruge den sorte del af roden til et temmeligt farligt nysepulver, beregnet til at kurere sindssygd. Man håbede at nyse de onde ånder ud med denne behandling.

Salve af planten gav 'evig ungdom.' Roden indgik senere som en bestanddel af snus ud fra en teori om, at kraftige nys kunne fjerne slim i luftveje og bihuler.

Julerosen indgik især i kvindemedicin. Kroppens kraftige reaktion på giftstoffet blev brugt, når efterbyrden efter en fødsel ikke kom ud af sig selv, eller til varme bade med udtræk af roden blev brugt til at stoppe en alt for voldsom menstruation.

Sindslidelsen 'hysteri' er siden grækerne og helt op til vor tid, blevet anset for at være et særegent kendetegn for den kvindelige fysik, og 'nyseroden' fra julerosen blev også afprøvet her.

For god orden skyld skal det nævnes, at den bekvemme forklaring aldrig har kunnet bevises, skønt antagelsen om hysteriske fruentimmere lever i bedste velgående.

Psykoanalysens far, Sigmund Freud, der var barn af sin tid, behandlede i første række (velhavende) kvinder, der led af 'hysteri', men fandt som bekendt ganske andre forklaringer på fænomenet, som han tilskrev fortrængninger af forbudte tanker.

Vor tids læger vil snarere være tilbøjelige til at tale om hormonel ubalance.

Men at kvindfolk er 'skruptossede' ved de fleste dog stadig.

Til at forudsige det nye år, blev 12 knopper af julerosen sat i vand og man aflæste vejret i hver af årets måneder, ved at betragte, om knoppen åbnede sig.

Dårligt vejr= lukkede knopper, godt vejr= åbne

Vore tidligste middelalderlæger advarer begge mod brug af roden, som de dog fandt egnet til gamle sår og bekæmpelse af utøj. Endnu i 1700tallet anbefaler Carl von Linné planten til behandling af sindslidelser.

Forgiftning med julerosen opleves som brændende smerte i mund og svælg, opkastning og diarre, forstyrret hjerterytme og kramper. Symptomer behandles med indtagelse af rigelig væske. Yderligere rådgivning kan fås på 'giftlinien' 82 12 12 12.

I Middelalderhaven står den hvide julerose i Mariabedet og blomstrer, når al anden aktivitet i haven holder vinteferie. De smukke hvide blomster leder gæstens tanker hen på jomfruens renhed og fortræffelige personlighed.